

PRAKTISCHE LEKTION

E kryera e thjeshtë dhe e pakryera

Lektionskategorie: Mësime të gjuhës shqipe

Dallimi midis veprimit të mbyllur dhe veprimit të përsëritur a në zhvillim në të kaluarën.

E kryera e thjeshtë dhe e pakryera

Të dyja kohët tregojnë të kaluarën, por ndryshojnë në **mënyrën si e shohin veprimin**. E kryera e thjeshtë e paraqet veprimin si një njësi të mbyllur, të parë nga jashtë; e pakryera e paraqet nga brenda, si të hapur, të vazhduar ose të përsëritur. Ky ndryshim quhet **aspekt** dhe është çelësi për të zgjedhur saktë.

Përdorimet

Koha	Përdoret për	Shembull
E kryera e thjeshtë	veprim të përfunduar në një çast të caktuar	Dje lexova një libër.
	veprime të njëpasnjëshme në rrëfim	Hyri , uli çantën dhe filloi punën.
	veprim të përsëritur një numër të caktuar herësh	E lexova tri herë.
E pakryera	veprim të përsëritur ose zakon	Çdo verë shkonim në det.
	veprim në zhvillim si sfond i një tjetri	Ndërsa lexoja , ra telefoni.
	përshkrime, gjendje, rrethana	Qielli ishte i kthjellët dhe ajri ishte i freskët.
	mosha, gjendja fizike a shpirtërore në të shkuarën	Atëherë isha tetë vjeç dhe kisha shumë frikë.

Paradigmat

Veta	punoj - e kryer e thjeshtë	punoj - e pakryer	hap - e kryer e thjeshtë	hap - e pakryer
unë	punova	punoja	hapa	hapja
ti	punove	punoje	hape	hapje
ai / ajo	punoi	punonte	hapi	hapte
ne	punuam	punonim	hapëm	hapnim
ju	punuat	punonit	hapët	hapnit
ata / ato	punuan	punonin	hapën	hapnin

Foljet e parregullta më të përdorura

Folja	E kryer e thjeshtë (unë)	E pakryer (unë)	Pjesorja
jam	qeshë	isha	qenë
kam	pata	kisha	pasur
shkoj	shkova	shkoja	shkuar
vij	erdha	vija	ardhur
them	thashë	thoja	thënë
bëj	bëra	bëja	bërë
marr	mora	merrja	marrë
jap	dhashë	jepja	dhënë
shoh	pashë	shihja	parë
bie	rashë	bija	rënë

Të dyja bashkë në një tregim

Në një rrëfim tipik, e pakryera vendos *skenën* dhe e kryera e thjeshtë çon *ngjarjen* përpara:

«**Ishte** mbrëmje. Rruga **ishte** e zbrazët dhe **binte** një shi i imët. Arta **ecte** ngadalë drejt shtëpisë. Papritur **dëgjoi** një zë pas saj, **u kthye** dhe **pa** një fytyrë të njohur.»

Katër foljet e para janë të pakryera — përshkrim; tri të fundit janë të kryera të thjeshta — veprime të njëpasnjëshme.

Nga letërsia shqipe

Fan Noli te *Anës lumenjve* e ndërton gjendjen me pjesore të mëparshme dhe e mban veprimin në rrjedhë me **po** + e tashme:

«Arratisur, syrgjynosur, / rraskapitur dhe katosur, / **po vajtonj** pa fund, pa shpresë, / anës Elbë-s, anës Spree-së.»

Po ta kthenim rrëfimin në të shkuarën, do të thoshim «*po vajtoja*» — e pakryera, sepse vajtimi është i vazhdueshëm dhe pa fund, jo një veprim i mbyllur.

Fjalët sinjalizuese

- **E kryera e thjeshtë:** dje, mbrëmë, pardje, javën e kaluar, vitin e kaluar, në vitin 2019, atëherë, papritur, menjëherë, më në fund.
- **E pakryera:** çdo ditë, çdo verë, zakonisht, gjithmonë, shpesh, rrallë, herë pas here, ndërsa, ndërkohë, kur isha i vogël.

Gabimet e zakonshme

Gabim	Saktë	Pse
Dje shkoja në kinema.	Dje shkova në kinema.	një veprim i vetëm e i mbyllur
Çdo mëngjes vrapova.	Çdo mëngjes vrapoja.	veprim i përsëritur
Ndërsa lexova, ra telefoni.	Ndërsa lexoja, ra telefoni.	sfondi kërkon të pakryerën

Gabim	Saktë	Pse
<i>punonim për punuam</i>	Dje punuam deri vonë.	ngatërrim i formave të shumës
<i>Kur isha i vogël, shkova çdo verë në det.</i>	Kur isha i vogël, shkoja çdo verë në det.	zakon i së shkuarës

Provo vetë

1. Ndërsa ___ (gatuaj), ___ (bie) zilja. (*gatuaja / ra*)
2. Vitin e kaluar ___ (vizitoj) Shkodrën për herë të parë. (*vizitova*)
3. Kur ___ (jam) fëmijë, ___ (luaj) çdo ditë në oborr. (*isha / luaja*)
4. Ai ___ (hyj), ___ (ul) çantën dhe ___ (filloj) punën. (*hyri / uli / filloi*)

Burime dhe referenca

- Fan S. Noli, *Anës lumenjve*, 1928.
- *Gramatika e gjuhës shqipe I – Morfologjia*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2002.
- *Gramatika e gjuhës shqipe II – Sintaksa*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2002.
- *Drejtshkrimi i gjuhës shqipe*, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë, 1973.
- *Fjalori i gjuhës shqipe*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2006.